

УДК 811.111.42

Образцова О. В.

СИНТАКСИЧНИЙ СТАТУС ПОБУДОВ ІЗ НУЛЬОВОЮ АБО ЧАСТКОВОЮ ПРЕДИКАЦІЮ: РЕЧЕННЯ ЧИ ВИСЛОВЛЕННЯ

У статті на основі систематизації характеристик понять речення та висловлення висвітлено проблематику визначення синтаксичного статусу пунктуаційно завершених фрагментів тексту, у яких структура предикації виражена частково або не виражена взагалі, як речень (одиниць мови) чи висловлень (одиниць мовлення).

Ключові слова: речення, висловлення, слово-речення, структура предикації.

Образцова О. В. Синтаксические построения с нулевой или частично выраженной предикацией: проблематика определения их статуса как предложений или высказываний. – Статья.

В статье на основе систематизации характеристик понятий предложения и высказывания раскрыта проблематика определения синтаксического статуса пунктуационно завершённых отрезков текста, в которых структура предикации выражена частично или не выражена вообще, как предложений (единиц языка) или высказываний (единиц речи).

Ключевые слова: предложение, высказывание, слово-предложение, структура предикации.

Obraztsova O. V. Syntactic units of partial or zero predication: the problem of their syntactic status as sentences or utterances. – Article.

The article reveals the problem of determining the syntactic status of the partial or zero predication units as sentences (language units) or utterances (speech units), systematizing and contrasting the respective characteristics of both notions.

Key words: sentence, utterance, word-sentence, structure of predication.

Об'єктом дослідження є синтаксичні побудови з нульовою або частково вираженою предикацією, такі «речення з особливими формами предикативних відношень» [7, 705–716], у яких на поверхневому рівні структура предикації експлікована частково (елементом (-ами) лише групи підмета чи лише групи присудка) або ж взагалі не передбачена. Наприклад (виділено напівжирним шрифтом): «*No. I'm not lost. <...> Sorry, my mistake. <...> These were not the dangerous men I remembered. They were probably nice guys. Safe. I lost interest. <...> Oh, just a few minutes. <...> Sorry. <...> Sure, she muttered. <...> I'm sorry about <...> after the movie. – Whatever, Bella. <...> See you Monday? – Yeah. Bye. <...> Hey, Dad <...> Night, Dad*» [1, 32].

Відсутність єдиного підходу до вивчення подібних побудов, унаслідок чого в теоретичних граматиках їх опис та класифікування залишаються фрагментарними та суперечливими, а синтаксичний статус – невизначеним, зумовлює актуальність розвідки. З виявлених декількох планів проблемності визначення синтаксичного статусу досліджуваних нами побудов найважливішим вважаємо трактування їх як речень/неречень (висловлень/інше). Значимо, що визначення статусу досліджуваних синтаксичних явищ як речень або неречень насамперед зумовлено розумінням природи речення й висловлення та їх сутнісних властивостей.

Предметом уваги статті є проблематика визначення їх синтаксичного статусу як речення або висловлення.

Мета – систематизація наявних підходів до трактування речення й висловлення, які склалися в лінгвістиці. Для досягнення цієї мети необхід-

но вирішити декілька завдань, зокрема з'ясувати представлені в теоретичних джерелах визначення та сутність термінів речення й висловлення, трактування властивостей синтаксичних побудов із нульовою або частково вираженою предикацією й визначення їх статусу як висловлень чи речень.

У лінгвістиці подібні до наведених приклади визнаються одночасно словами-реченнями, різновидами речень (еліптичних, вигуківих, модальних, номінативних, спонукальних), не реченнями й не членами речення, а вставними елементами – звертаннями/зовами/вокативами, комунікемами (комунікативами, формулами ввічливості: вітання, вирази вдячності, прощання тощо).

Таким чином, навіть і наведений перелік засвідчує значний різнобіч у визначенні синтаксичного статусу таких висловлень. До того ж термін «слово-речення» вживається на позначення насамперед частиномовного статусу лексем *Yes, No* та враховує при цьому лише кількісний склад речення – одне слово. Інші терміни вживаються під час врахування інших критеріїв: морфологічного частиномовного статусу лексеми («вигуківі», «модальні» речення), комунікативного типу речення («спонукальні»), комунікативно-прагматичної функції («звертання, зов», «комунікеми, комунікатив»), комунікативної семантики («номінативні»).

Типове використання таких синтаксичних побудов у мовленні дало підстави дослідникам вважати їх синсемантичними й назвати «ідіоматичними» формулами; своєрідними займенниками, замісниками – *sentence-representatives* – «про-фразами», субституціями/репрезентативами; комунікативами, до яких віднесено, зокрема, логічні (*Yes, No*), емотивні (вигуківі та модальні), зву-

конаслідувальні, звертання [7, 456–457, 715–716; 15, 157, 206–209; 26, 171, 208–209].

Так, еліпсис та парцеляція більшістю граматистів визначаються як синтаксичні операції (процедури) (Р. Кверк, Ліч, Дж. Свартвік, Я. Грінбаум; М.Я. Блох, Л.М. Волкова; І.О. Алексєєва, Г.Г. Почепцов) [45, 225, 266–268; 5, 276; 23, 171; 13; 6, 165; 2, 292–293]. Утворений же в результаті застосування відповідної операції (процедури) фрагмент мовлення кваліфікується як особлива синтаксична одиниця – еліптичне речення або парцелят, відповідно, і трактується як явище синтаксичної деривації, синтаксична універсалія [40, 102; 7, 776; 1, 176–177].

Стосовно синтаксичного статусу слів-речень, то дискусійність їх синтаксичного статусу є особливо вражаючою: їх вважають реченнями, квазіреченнями або нереченнями й навіть взагалі відмовляють у будь-якому лінгвістичному статусі. У деяких теоретичних граматиках ця проблема не обговорюється взагалі [6].

Лінгвісти, які визнають за цими побудовами статус речення, також не одностайні в дефініціях, називаючи їх *аморфними* реченнями (О. Єсперсен [41, 105]), *квазіреченнями* (І.П. Іванова, В.В. Буракова, Г.Г. Почепцов, І.К. Харітонов [13, 171; 32, 94–95; 2, 240–243]), *словами-реченнями*, реченнями «з особливими предикативними відношеннями» та «зі скороченою синтаксичною структурою» [7, 706, 715–716].

Деякі лінгвісти доводять, що такі побудови виражають певний смисл, мають комунікативне навантаження та референційний зміст, а також є одиницями мовлення (А.К. Корсаков) [17, 118–119]; на цій підставі визнають за такими побудовами статус речення [17, 95–119], «*структурно-непредикатні пропозиції*» І. Б. Морозова [18, 122–123]), але водночас називають їх *висловленнями* [17, 95–119]. На тих же засадах Н. П. Архіпова [4] трактує висловлення як одиниці виключно мовлення (не мови) і протиставляє їх реченням.

Окремі лінгвісти не визнають за такими побудовами статусу речення або висловлення. Так, Р. Лонг називає їх *ізолюваними абсолютами* й кваліфікує їх нереченневими *елементами* [42, 20]. Аналогічна точка зору представлена й у роботах американських лінгвістів М. Джооса та У. Чейфа. Так, М. Джоос вигуківі репліки типу *Ah! Ouch! Hullo!* вважає *емоційними елементами мовлення, позамовними елементами реального світу*, які взагалі не можуть розглядатися лінгвістичною наукою (підкреслено – О. О.) [37, 194]. На думку Р. Якобсона, така наполеглива вимога М. Джооса «виключити» емоційні елементи мовлення на підставі їхньої туманності, невловимості, перемінності веде до радикальної й навіть абсурдної редукції (*reductio ad absurdum*) [37, 194]. У. Чейф називає подібні явища *рудиментами прадавньої*

домовленнєвої комунікації [33] і водночас закликає дослідити емоції людини (навіть сміх) як мовленнєво значущі, виявити причини та способи відображення емоцій у мовленні [39].

1. Функціонально-структурний аспект взаємовідношення речення – висловлення. Терміни *висловлення* й *речення* в лінгвістиці, залежно від обраних підходів до дослідження функціонування мовних форм у мовленні, тлумачаться по-різному. Проте висловлення неминує розглядається в його зв'язку з реченням, судженням і пропозицією: висловлення розуміється як «речення, яке реально промовляється в реальній ситуації спілкування»; речення – як «вислів поза ситуацією й контекстом»; судження – як «логічний зміст речення»; пропозиція – як «загальний, інваріантний зміст декількох логічно еквівалентних речень» [29, 30].

Поняття *висловлення* визначається через поняття *речення* як матеріальне вираження відстороненого (абстрагованого) структурного зразка, актуалізованого в мовленні граматично організованого речення [7, 16, 23; 25, 146; 3, 11], об'єднується з ним на основі їхньої діалектичної єдності як мовної моделі (засобу формування й формулювання думки, волевиявлення та вираження емоцій) та її актуалізації в мовленні [20; 21, 65–118; 35, 32]. Ці взаємозумовлені терміни співіснують як об'єкти однієї науки [11, 19], як нетотожні центри різних, хоча й взаємопов'язаних, граматики [36, 257]. При цьому термін *речення* часто використовують на позначення й одиниці мови, і одиниці мовлення: речення реалізується в мовленнєвому акті як висловлення, останнє ж постає як контекстно-обумовлена думка, що набирає вигляду тієї чи іншої конкретної форми речення [16, 41–42]. Тому речення як явище мови має «задовольняти умови граматичної, семантичної й логічної правильності», а речення як явище мовлення, як висловлення – умови «цілеспрямованості та ситуативної співвіднесеності, керованості думкою» [11, 242; 12, 19].

Тенденцією останніх десятиліть є диференціація *речення* та *висловлення*: у теоретичному плані, коли абсолютизовано й у відриві один від одного розглядаються *мова* й *мовлення*; а також залежно від об'єкта дослідження. Так, дослідники інтонації, дискурсу, тексту користуються терміном *висловлення*; у практичній граматиці вживають термін *речення*; у теоретичній граматиці послуговуються обома термінами щодо аналізованих прикладів і протиставляють *речення* *висловленню* за принципом вираженої або невираженої й неімплікованої структури предикації [4, 11; 10]).

За такої диференціації «висловлення вимовляються, а речення пишуться» [38, 19]; речення-моделі є системними, максимально деконтекстуалізованими абстрактними теоретичними побудовами, а висловлення – залежні від контексту «текстові

речення» [44, 622–625], які не мають граматичної основи й «взагалі не містять членів речення»; це «будь-які повідомляючі одиниці», «своєрідні замітники граматичних речень» [34]. Висловлення трактується як «мовленнєва дія», спрямована на досягнення конкретної мети комуніканта, як «момент цілеспрямованої мовленнєвої діяльності – комунікативний акт», як «одиниця тексту, що дозволяє експлікувати детермінацію тексту спілкуванням», як «нижня межа дискурсу, обсягом від одного слова до декількох речень» [24, 24; 30, 3–5]. У таких іпостасях висловлення є співвідносним як із «процесом, тобто діяльністю, вимовленням, так і з результатом цієї діяльності» [43, 235].

Вищенаведений огляд з'ясовує структурні та функціональні відмінності речення й висловлення. Проте конкретна форма зумовлена необхідністю вираження певного змісту. Зіставимо змістові характеристики речення та висловлення.

2. Змістові характеристики речення й висловлення. Зміст речення пов'язується із його граматичним значенням, пропозицією (диктумом), модальністю (модусом). *Пропозицію* трактують як опис або позначення ситуації, стан справ, уявлення про структурований свідомістю комунікантів фрагмент дійсності – «потенційний концепт речення» (за Е.В. Падучевою) [36]. При цьому ілюструють аналіз пропозиції виключно конкретними реченнями з їх лексичним наповненням. Наприклад, А. Мустайоки пропозицію висловлення *Нина читає книгу* позначає як «Нина читає книгу» або як «читать (Нина, книга)», П. Адамець пропозицію речення *«Я кладу книгу на стіл»* нотує як «(я/А¹ + клад-/П + книг-/А² + на стіл/Б)» [19, 39, 235], де А¹, А² – актанти, П – предикат, Б – адвербіальний комплемент.

Грамматичне значення структуро-предикаційного речення-моделі, слідом за багатьма дослідниками одеської граматичної школи [17; 9; 10; 18; 20; 27; 31; 4], ми пов'язуємо з опосередкованою свідомістю комунікантів, референцією до фрагмента об'єктивної дійсності як до певного типу елементарного процесу. Процес розуміємо як діалектичну єдність субстантивного компоненту та його властивостей, притаманних йому в певний проміжок часу (процес-не-відношення), або сукупності субстантивних конституентів процесу в певному відношенні один до одного (процес-відношення: процес-суб'єктно-об'єктне відношення, процес суб'єктно-адвербіальне відношення) [4; 9; 10; 20].

Оскільки речення є знаковим втіленням судження, його знаковою, матеріальною оболонкою як «безпосередня матеріалізована дійсність думки» [28, 492], слідом за О. А. Жаборюк [10, 71] підкреслюємо зв'язок граматичного значення речення із судженням як «надійним когнітивним засобом пізнання» матеріального світу, а не безпосередньо з об'єктивною дійсністю. Судження розуміємо як

засіб формування думки – оформлений у вигляді мисленнєвих стереотипів конкретний результат безперервного мисленнєвого сегментування цілісного, неподільного матеріального континууму на процеси та їхні компоненти. Сутність судження вбачаємо в «структурованому відбитті свідомістю скрізь призму суб'єктивного «я» об'єктивних процесів матеріального світу» [9, 122].

Тому граматичне значення речення-моделі в цілому і його складових частин зокрема розуміємо як мислимий мовцем абстрактний образ, ментальну схему, яка являє собою єдність або одного субстантивного компоненту процесу-не-відношення й властивих йому в гіпотетично певний проміжок часу його характеристик, або ж єдність кількох субстантивних компонентів процесу-відношення та існуючого в гіпотетично певний проміжок часу відношення між такими субстантивними компонентами. Грамматичне значення речення є сутнісним, воно присутнє й у висловленні (принаймні в такому, межі якого збігаються з межами речення), проте є завуальованим нашаруваннями актуалізованих у висловленні конкретних лексичних значень лексем, що входять до складу висловлення-речення, а також комунікативних завдань і прагматичних установок комунікантів.

З точки зору семантики, на наш погляд, зміст висловлення ширше й багатше глибинної семантики речення-моделі. Конкретна семантика речення-висловлення виявляється в його *пропозиції, диктумі*. Звичними для лінгвістики термінами *диктум* і *пропозиція* позначають саме актуалізовану в цьому конкретному висловленні референцію до конкретного прояву типу процесу (вираженого конкретними лексичними засобами, які актуалізують конкретне лексичне значення одиниць, що входять до складу речення). Терміном *модус* позначають, відповідно, вираження суб'єктивної модальності – оцінки *диктуму*, який виражається у висловленні (його не/можливість, не/бажаність тощо) із точки зору мовця. На нашу думку, суб'єктивною модальністю може бути забарвлене виключно висловлення, але не речення-модель мови. Засоби вираження такої модальності належать мові, як і речення-модель, але вони не є частиною такої моделі. Тому *граматичне значення* ми пов'язуємо з реченням-моделлю, а *пропозицію (диктум)* і *модус* асоціюємо з висловленням.

Підсумуємо критерії протиставлення речення та висловлення.

Щодо *форми*, то висловлення протиставлено реченню розмитістю своїх меж і можливістю збігу з межами частини/цілого речення або навіть декількох речень. У плані *парадигмальних характеристик* речення – це невелика за кількістю сукупність базових моделей і їх варіантів, складених виключно з обов'язкових для структурної й семантичної цілісності елементів; моделі й варіанти належать

до системи мови. Нескінченне структурне різноманіття висловлень, які можуть співпадати або не співпадати з реченням, гіпотетично також утворює своєрідну парадигму на рівні мовлення. Моделювання являє собою структуру речення в абстрактній формі, символічному записі; висловлення в мовленні невід'ємне від лексичного наповнювання символізованої формалізованої моделі речення.

Структура предикації є спільною ознакою й для речення, і для структуро-предикаційного висловлення, але під час моделювання речення в системі мови структура предикації є повною й експлікованою; під час утворення висловлень структура предикації може бути експлікованою у своїй повній/усіченій/парцельованій формі, може бути згорнутою, самі ж висловлення можуть і взагалі не включати експлікованої структури предикації. Щодо конституюючої ознаки речення-висловлення, то предикативність структуро-предикаційного речення є властивістю потенційної співвіднесеності речення-моделі з типом елементарного процесу. Предикативність структуро-предикаційного висловлення – опосередкована мисленням комунікантів, аналогічна їм актуалізована референція до конкретного актуалізованого процесу (*диктум* речення-висловлення), до конкретної події, конкретної ситуації об'єктивної або мислимої, можливої, уявної дійсності (або до її частини, або до декількох процесів одночасно). Предикація як прояв/актуалізація предикативності у вигляді предикативної одиниці пов'язана з реченням, протиставленим висловленню. Предикативна одиниця – єдність підмета й присудка (первинна структура предикації) – є основою для моделювання речення, тобто одиниці мови. Висловлення ж може бути чи не бути представленим структурою предикації. Водночас висловленню, навіть якщо воно не представлено структурою предикації, завжди має бути властива предикативність як категорія, що пов'язує висловлення із ситуацією дійсності.

Щодо співвідношення мова – мовлення, то висловлення є продуктом мовленнєвого «виробництва»,

результатом застосування синтаксичних процедур до кінцевого числа типових моделей базових речень. Речення-моделі мови – узагальнені зразки, за якими в мовленні будується безліч речень-висловлень; поряд зі словниковим складом мови та правилами сполучення словникових одиниць речення-моделі є основою й базовим матеріалом для мовленнєвої творчості.

З точки зору змістового аспекту речення та висловлення граматичне значення як абстрагований від конкретики ментальний образ структурованого свідомістю фрагменту буття, представленого як певний тип процесу, є притаманним і реченню-моделі, і структуро-предикаційному висловленню в мовленні. Пропозиція (*диктум*) у повноті лексичних значень, нашарованих на значення граматичні, характеризують актуалізовані в мовленні висловлення. Модус як категорія вираження оцінки *диктуму* з погляду мовця також є характерною рисою висловлення, але не речення-моделі.

Таким чином, у формальному, змістовому й комунікативному аспектах речення стосовно висловлення перебуває у відношенні «закон і явище», явище багатше за закон, але закон неминуче присутній у кожному явищі.

Встановлення синтаксичного статусу досліджуваних нами явищ як: а) структуро-предикаційних речень-висловлень – одиниць мови й мовлення – через виявлення таких характеристик: наявність предикативності й предикації (частково експлікованої), граматичного значення, пропозиції та модусних характеристик (принаймні частково виражених); б) висловлень (неструктуро-предикаційних) – одиниць виключно мовлення – через виявлення таких характеристик: притаманність предикативності; відсутність, непередбачуваність і неможливість відтворення структури предикації; ймовірність наявності модусних характеристик; *диктум* та граматичне значення; якщо вони гіпотетично й можуть виявлятися, то виключно як асоціація з відповідним змістом попереднього контексту.

Література

1. Александрова В.Г. Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення в сучасній англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В.Г. Александрова ; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2008. – 234 с.
2. Алексеева І.О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови : [навчальний посібник] / І.О. Алексеева. – Вінниця : Нова Книга, 2007. – 328 с.
3. Андреева С.В. Элементарные конструктивно-синтаксические единицы устной речи и их коммуникативный потенциал : автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / С.В. Андреева ; Саратовский государственный университет имени Н.Г. Чернышевского. – Саратов, 2005. – 67 с.
4. Архипова Н.П. Когнітивно-комунікативний аспект простого речення (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н.П. Архипова ; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2010. – 22 с.
5. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка / М.Я. Блох. – М. : Высшая школа, 1983. – 383 с.
6. Волкова Л.М. Теоретическая грамматика английского языка. Современный подход : [учебное пособие] / Л.М. Волкова. – К. : Освіта, 2010. – 256 с.
7. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка / В.Г. Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 832 с.
8. Дородных А.И. Грамматика речевого общения / А.И. Дородных. – Х. : Изд-во Харьков. ун-та, 1987. – 110 с.
9. Жаборюк О.А. Мова та мислення (основні аспекти взаємодії) / О.А. Жаборюк // Записки з романо-германської філології ОНУ ім. І.І. Мечникова : зб. наук. пр. – О. : Фенікс, 2000. – Вип. 7. – С. 69–80.

10. Жаборюк О.А. Когнітивно-комунікативне підґрунтя класифікації простого речення / О.А. Жаборюк, Н.П. Архіпова // Записки з романо-германської філології ОНУ ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2009. – Вип. 24. – С. 71–82.
  11. Звегинцев В.А. Предложение и его отношение к языку и речи / В.А. Звегинцев. – М. : УРСС, 2001. – 242 с.
  12. Иванова В.И. Предложение, высказывание: системно-функциональный аспект : автореф. дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / В.И. Иванова ; Тверской государственный университет. – Тверь, 2001. – 24 с.
  13. Иванова И.П. Теоретическая грамматика современного английского языка : [учебник] / И.П. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов. – М. : Высшая школа, 1981. – 285 с.
  14. Казарина В.И. Современный русский синтаксис: структурная организация простого предложения : [учебное пособие] / В.И. Казарина. – Елец : ЕГУ им. И. А. Бунина, 2007. – 329 с.
  15. Каушанская В.Л. Грамматика английского языка : [учебник] / В.Л. Каушанская, Р.Л. Ковнер, О.Н. Кожевникова, Е.В. Прокофьева, З.М. Райнес, С.Е. Сквирская, Ф.Я. Цырлина. – М. : Фирма ИНКОС, 2008. – 384 с.
  16. Кокойло Л.А. Комплиментарные высказывания в современной английской языке: (структура, семантика, употребление) : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л.А. Кокойло ; Киевский государственный лингвистический университет. – К., 1995. – 207 с.
  17. Корсаков А.К. Теоретические основы грамматики современного английского языка : [монография] / А.К. Корсаков, А.А. Корсаков. – О. : ВМВ, 2013. – 344 с.
  18. Морозова И.Б. Таксономия элементарных коммуникативных единиц у современной английской речи : дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.04. «Германские языки» / И.Б. Морозова ; Одесский национальный университет имени И.І. Мечникова. – О., 2010. – 432 с.
  19. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам : [монография] / А. Мустайоки. – М. : Языки славянской культуры, 2006. – 512 с.
  20. Образцова О.М. Линейная организация высказывания в английской, российской та украинской мовах : [монография] / О.М. Образцова. – Х. : Бурун Книга, 2012. – 384 с.
  21. Павлова А.В. Интерпретация акцентной структуры высказывания при восприятии письменной речи / А.В. Павлова // Acta linguistica Petropolitana : труды Института лингвистических исследований Российской академии наук / отв. ред. Н.Н. Казанский. – СПб. : Нестор-История, 2007. – Т. III. – Ч. 3. – С. 65–118.
  22. Падучева Е.В. О семантике синтаксиса : материалы к трансформационной грамматике русского языка / Е.В. Падучева. – изд. 2-е, испр. и доп. – М. : КомКнига, 2007. – 296 с.
  23. Почепцов Г.Г. Конструктивный анализ структуры предложения / Г.Г. Почепцов. – К. : Вища школа, 1971. – 191 с.
  24. Приходько А.И. Когнитивно-дискурсивный потенциал оценки и способы его выражения в современном английском языке : дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / А.И. Приходько. – Запорожье ; Запорожский государственный университет, 2004. – 428 с.
  25. Пузырев А.В. Элементы и единицы языка в пяти ступенях сущности / А.В. Пузырев // Предложение и слово : межвузовский сборник научных трудов / отв. ред. Э.П. Кадькалова. – Саратов : Издательский центр «Наука», 2008. – С. 142–149.
  26. Раевская Н.М. Теоретическая грамматика современной английской речи / Н.Н. Раевская. – К. : Вища школа, 1976. – 304 с.
  27. Сазыкина Т.П. Дискуссионные аспекты определения содержания понятия «предложение» в лингвистике / Т.П. Сазыкина // Записки з романо-германської філології. – О. : Видавництво ОНУ, 2000. – Вип. 8. – С. 101–108.
  28. Спиркин А.Г. Философия : [учебник] / А.Г. Спиркин. – М. : Гардарики, 2000. – 816 с.
  29. Степанов Ю.С. Имена, предикаты, предложения : [монография] / Ю.С. Степанов. – М. : Наука, 1981. – 360 с.
  30. Тарасов Е.Ф. Общение. Текст. Высказывание / Е.Ф. Тарасов. – М. : Наука, 1989. – 175 с.
  31. Фиогино Л.Н. К вопросу об особенностях структур некоторых типов традиционно безличных предложений / Л.Н. Фиогино // Мова і культура : [науковий щорічний журнал]. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. III. – Ч. I : Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту. – С. 172–177.
  32. Харитонов І.К. Теоретична граматики сучасної англійської мови : [навчальний посібник] / І.К. Харитонов. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 352 с.
  33. Чейф У. Значение и структура языка / У. Чейф ; пер. с англ. Г.С. Щура ; послесл. С.Д. Кацнельсона. – М. : Прогресс, 1975. – 432 с.
  34. Чупашева О.М. Грамматическая основа предложения: проблемы и решения / О.М. Чупашева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rus.1september.ru/2005/13/6.htm>.
  35. Шевченко И.С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16–20 вв. : [монография] / И.С. Шевченко. – Х. : Константа, 1998. – 168 с.
  36. Юрченко В.С. Очерки по философии языка и философии языкознания / В.С. Юрченко. – Саратов : СПИ, 2000. – 368 с.
  37. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм: «за» и «против» : сборник статей и переводов / под ред. Е.Я. Басина, М.Я. Полякова. – пер. с англ., франц. нем., чешского, польского и болгарского языков. – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.
  38. Brown G. Discourse Analysis / G. Brown, G. Yule. – CUP, 1993. – 304 p.
  39. Chafe W. Searching for Meaning in Language: a memoir / W. Chafe // Historiographia Linguistica. – 2002. – № 29. – P. 245–261. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.linguistics.ucsb.edu/faculty/chafe/memoir.htm>.
  40. Jespersen O. Essentials of English Grammar / O. Jespersen. – London : Allien and Unwein, 1946. – 387 p.
  41. Crystal D. The Penguin Dictionary of Language / D. Crystal. – 2nd ed. – London : Penguin Books, 1999. – 390 p.
  42. Long R. The Sentence and its Parts. A Grammar of Contemporary English / R. Long. – Chicago ; London : University Chicago Press, 1980. – 526 p.
  43. Lyons J. Semantics / J. Lyons. – London : Cambridge University Press, 1977. – Vol. 1. – 371 p.
  44. Lyons J. Semantics / J. Lyons. – London : Cambridge University Press, 1977. – Vol. 2. – 897 p.
  45. Quirk R. A University Grammar of English / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. – Moscow : Vyssaya skola, 1982. – 391 p.
- Джерела ілюстративного матеріалу**
46. Hosseini Kh. The Kite Runner / Kh. Hosseini [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fb2lib.net.ru/book/123834>.